

DE of HET?

De taal van onze noorderburen is niet gemakkelijk,
Hierbij een poging om algemene regels te vinden voor de vraag "de of het?"
Direct een woord opzoeken op internet: <http://www.inventio.nl/genus/>

0. GEBRUIKSREGELS

de/het genus voorbeeld:
ook **aanwijzende** woorden worden indirect bepaald door de/het dat huis, die stoel, de/het eerste/achterste/voorste
samenstellingen van meerdere zelfstandige naamwoorden volgen de regel voor het zelfstandig naamwoord op het eind (het internet want 't is het net)
afkortingen volgen het belangrijkste zelfstandig naamwoord van de afkorting de hema, het ocmw
goed kijken naar het woord! Regel 1 gaat voor regel 2 gaat voor regel 3 etc.;

uitzonderingen:

als de betekenis van de afkorting niet bekend is: dan is 't "de"

1. TAALKUNDIGE REGELS

de/het genus voorbeeld:

uitzonderingen:

1a. verkleinwoorden

gewone verkleinwoorden op -je het 1 huisje, boompje, beestje,

personen en dieren (zie 2a en 2b)

1b. van een bijvoeglijk naamwoord afgeleid:

bijvoeglijke naamwoord het 3 hoog, laag
bijvoeglijke naamwoord + e het 3 fijne, gekke, donkere, donkere,
bijvoeglijke naamwoord + te de diepte, vaak ook vr. personen

wsl. is hier een aparte taalkundige benaming voor

verzameltermen met "ge-" (gebergte)

1c. van een éénlettergrepig werkwoord afgeleid:

- *werkwoordstam als zelfstandig naamwoord* het 7 werk, feest, cijfer, schrift, onderwijs
pak, vat, wad, werk
onderwijs (volgt dus niet regel 0)

-er (achter een werkwoord) de de draaijer, de loper (personen 2a)
- beklemtoonde ver- voor een werkwoord de verbouw, verkoop

val, gooi, worp, roep, blaf, praat, beet,
op-roep, bij-val, zet, wijs, bad, hap, stap

1d. overige van een werkwoord afgeleid:

(mits het toevoegsel XX on beklemtoond is)

-ing (achter een werkwoord) de wandeling (**en alle samenstellingen!**)
-en (achter een werkwoord) het 2 het leven, het praten

be- (voor een werkwoord), met 2 lettergrepen het 4a bestuur, begin, beroep
ge- (voor een werkwoord), met 2 lettergrepen het 4b gesprek, geblaf, geraas, gesis
ver- (voor een werkwoord), met 2 lettergrepen het 4c verhoor, verhaal, verzoek, vermopgen
ont- (voor een werkwoord), met 2 lettergrepen het ontstaan, ontbijt, ontslag
ge- (voor een werkwoord), met >2 lettergrepen het 5 gedonder, gerommel, geroddel, gedoe
ge-...-te (verzamelbegrippen) het 6 gebeente, gebergte, gedierte, gesteente

ding, beding, geding, -ding, -beding, -geding

beklemtoonde be- (?)

beklemtoonde ge- (?)

beklemtoonde ver- (verbouw, verkoop)

geboorte, gedaante, gedachte, gelofte, gemeente, gestalte, gewoonte

sporten en spellen (zijn ook werkwoorden) het voetbal, hockey, waterpolo

atletiek (want geen ww)

1e. eindigt op:

-aal met 1 lettergreep de baal, zaal, paal, schaal, kwaal maal
-aal met >1 lettergreep, abstract het kapitaal, kabaal, kanaal, lokaal, metaal, signaal, totaal, verbaal, verhaal
-aal met >1 lettergreep, concreet het bokaal, pedaal, sandaal, spiraal, vandaal
-aat met 1 lettergreep de staat, haat, maat, plaat
-aat met >1 lettergreep, persoon volgens regel 4b de piraat, acrobaat, advocaat, kandidaat, toeverlaat, homeopaat, vastgoedmagnaat
-aat met >1 lettergreep concreet volgens regel 4c de automaat, spagaat, tomaat, uitlaat, granaat, ruggegraat, thermostaat
-aat met >1 lettergreep abstract volgens regel 5 het consulaat, gelaat, klimaat, mandaat, aggregaat, internaat, resultaat, fabriek, laminaat, hiaat, surrogaat
-aar (persoon of dier volgens regel 4a/b) de handelaar, tsaar, barbaar, winnaar, ambtenaar, eigenaar, bedelaar, ooievaar

-aar, concreet volgens regel 4c
 -aar, abstract volgens regel 5
 -age
 -asme
 -de, -ade, -ide, -ode, -ude
 -eem
 -eest
 -er
 -et met >1 lettergreep
 -eur (uit het latijn, meestal personen)
 -foon
 -se
 -icht (?)
 -lijk
 -isme
 -heid (woord dat aangeeft hoe iets is)
 -ide (zie ook regel 5e)
 -ie, -tie, -sie, -logie, -sogie, -agogie,
 -ief als taalkundige benaming
 -ief met 1 lettergreep
 -ief met >1 lettergreep
 -iek, -ica
 -ier met >1 lettergreep
 -ij, -erij, -arij, -enij, -erij
 -ine
 -je (geen verkleinwoord)
 -ment
 -nis, sis, -tis, -xis
 -ist (1 lettergreep)
 -ist (>1 lettergreep)
 -oom (1 lettergreep)
 -oom (2 lettergrepen)
 -oord
 -or
 -orst
 -schap
 -sel (abstract)
 -sel (concreet)
 -sis, tis, xis
 -st (achter een werkwoord) **voorrangsregel?**
 -stel (mits beklemtoond)
 -tal
 -theek, -teit, -iteit
 -tie, thie, sie
 -stel
 -suur, -tuur
 -um (uit het latijn)
 -voud

de blaar, schaar, snaar, pilaar, sigaar, bazaar
 het altaar, bezwaar, gebaar, gevaar
 het percentage, promillage, personage, voltage(5)
 het sarcasme, orgasme, spasme, enthousiasme
 de liefde
 het zeem, exceem, embleem, probleem, systeem, diadeem
 de geest, leest
 de beker
 het alfabet
 de programmeur
 de boon, hoon, kloon (volgt ook meestal 4)
 de analyse
 het zicht, wicht, gezicht, licht, gewicht, gedicht, bericht
 het lijk, gelijk (zie ook regel 2)
 het 11 socialisme
 de waarheid, snelheid, mensheid, overheid, verheid
 het chloride en bromide
 de psychologie
 het subjectief, adjectief
 de brief, grief, (ros)bief, dief (persoon)
 het statief, objectief
 de muziek, logica
 het formulier, dossier, collier, plankier
 de voorgedij, averij
 de discipline, benzine
 de franje, kastanje
 het 11 instrument, document
 de kennis, crisis, bronchitis, droefenis
 de gist, kist, list, mist
 het jurist (bijna altijd personen)
 de room, schroom, zoom
 het syndroom, symptoom, atoom
 het woord, koord, oord, boord
 de motor, alternator
 de borst, dorst, horst, korst, vorst, worst
 het schap, dichterschap, gezelschap, kampioenschap, waterschap
 het 11 stelsel, speeksel, hengsel
 de deksel (de én het), stijfsel, wissel
 de crisis, crisis, bronchitis, kennis
 de dienst, kunst
 het gestel, drumstel
 het 10 aantal, tweetal, elftal (regel 5d)
 de bibliotheek, entiteit, stabiliteit
 de politie, sympathie, fusie
 het voorstel, afstel, uitstel, onderstel
 de censuur, natuur, factuur
 het centrum, forum
 het 10 enkelvoud, meervoud, tienvoud allemaal getallen

paar (5d), haar(5c), jaar (?), 6
 bagage, vitrage (4)
 einde, gilde, geleide, suede, vreemde, chemische woorden, ge####te
 zweem
 beest (5g), feest (wsl. 5. abstract)
 gehoon (2) en loon (??)
 nicht en booswicht (personen), plicht, jicht, schicht
 schreeuwlelijk (persoon)
 afscheid, onderscheid
 wief
 kalief (persoon), locomotief, madelief
 antiek, publiek (abstract), atletiek
 -er, personen
 schilderij ("plat")
 het vrije van sluis
 consument (persoon!), cement (tastbaar?), ment-woorden uit 't engels??
 chassis ("plat"), vonnis, tennis (sport)
 slagroom, overtoom (want samenstelling van room resp. toom)
 moord, noord (scheepv.)
 geen uitz.! (ook niet dorst of vorst)
 beterschap, wetenschap
 chassis
 arrest, attest, best, manifest etc.
 borstel, distel, apostel, fistel
 avontuur, postuur, garnituur
 verhuur, bestuur (2), creatuur (5g); montuur, stuur (5f)
 geranium, opium (planten), petroleum (chemisch), datum(?)
 eenvoud (geen getal, maar wat dan wel?)

2. INHOUDELIJKE REGELS

2a. personen, beroepen, eigennamen

vaak -eindigend op -eur/-aal/-aar/-ene/-er/-ige/-ist

de/het genius voorbeeld:

de mens, generaal, leraar, metselaar

uitzonderingen:

kamerlid (samenstelling, want 't is HET lid), karakter (is abstract!)

kinderen	de	baby, peuter, kleuter,	kind (2d)
enkele negatieve vrouwelijke benamingen	het	wicht, vrouwspersoon, lief, mens, secreet, serpent, kring, wijf	heks, feeks

2b. dieren

eetbare landbouwhuisdieren niet-m/v	het	varken, konijn, veulen, lam, kalf, schaap, paard, kuiken	
overige dieren incl. de m/v	de	leeuw, kat, hond, koe, stier, ram, geit, kip, haan, puppy, kitten	
enkele negatieve onbepaalde diersoorten	het	beest, dier, insect, mormel, serpent, creatuur	

2c. concrete, bepaalde, tastbare zaken zijn meestal DE:

a rivieren, bergen, planten, bomen, vruchten	de	schelde, kemmelberg, es, appel	blad, gras, wier (regel 5)
c tastbare, telbare, bepaalde dingen	de	tafel, stoel, klok, ton	vat, de uitzonderingen van 5f
d "bepaalde" getallen, letters	de	vijf, honderd, K, Z, letter	
e niet-heldere vloeistoffen	de	melk, wijn, olie, soep, pap, koffie, benzine, lotion room	snot (kan dus zowel de als het zijn :-)

2d. abstracte, onbepaalde zaken zijn meestal HET:

a landen, talen, windrichtingen, kleuren	het	9 frans, noorden, geel, amerika	
b metalen en soortgelijke harde stoffen	het	9 ijzer, nikkel, schroot, glas, ijs, email	cokes, steenkool
c stofnamen	het	geld, gras, zout, stof, vet, meel, goed, stro, zand, antiek, plastic, publiek, beton, hooi, zuur, zoet oord, materiaal, fruit, gras, vee, moes, gas, vlees goed, rubber, plastic, haar, vuur	stof
d "onbepaalde" getallen	het	miljoen, miljard, getal, aantal, getal, cijfer, woord, teken, paar, duo	
e heldere vloeistoffen, gassen, veel chemische stoffen	het	water, bier, sap, elixir, gas, methaan, -ide (chloride)	lucht, hemel
f. overige "onbepaalde" zaken	het	dier, stuk, ding, want, alarm, karwei, licht, zicht centrum, midden, stel, koppel, middel vierkant, dek, dak, probleem, axioma	rand, kant cirkel, wolk, hemel

2e. platte, luchtige dingen zijn meestal HET:

f platte dingen, zeker de horizontale en luchtige	het	rooster, dak, bord, mes, damast, nest, papier, gaas, plateau, scherm, net	
f platte dingen boven je hoofd	het	dak, dek, huis, hok, plafond, aura balkon, boeiboord	zolder, aureool helling, luifel
f grote vlaktes	het	land, veld, meer, terrein, gras, wad, strand tapijt, wad, talud, kleed	vlakke (eindigt op -te), vloer(?), zee, toendra vloerbedekking (samenstelling van ww + -ing)
f beddegoed en tapijt	het	bed, laken, kussen, linnen, ledikant	sprei, deken, sloop
f touwachtige zaken en dingen die hangen	het	touw, koord, lint, snoer, draad, blad, gordijn, elastiek	kabel
f draaiende dingen	het	wiel, rad, stuur, roer, scharnier, punt	wiek, velg, naaf

3. NOG NADER IN TE DELEN:

de/het genius voorbeeld:

uitzonderingen:

3a. tijden lijken geen regels te kennen:

tel, seconde, minuut, dag, datum, week, maand, eeuw, periode	de
kwartier, uur, seizoen, tri/semester, jaar, decennium, tijdstip	het
moment, kwartaal	

3b. woorden met zowel DE als HET, met betekenisverschil:

aas	DE aas is een ding (4), HET aas (5)
meel	DE meel komt uit het engels en HET meel volgt regel 5
prospectus	HET prospectus staat sjiekker dan DE prospectus?
idee	DE idee is dan weer sjiekker dan HET idee (??)
spits	DE spits is een ding, HET spits afbijten is abstract

mens	DE mens is een persoon en HET mens heeft kennelijk een net iets andere betekenis
kant	DE kant is een ding en HET kant is een luchtige stof (##)
deksel	wat is het verschil tussen HET deksel en DE deksel?
schat	De schat (goudschat (4) en DE schat (persoon)
stof	DE stof (doek) en HET stof (vuil)
snot	

lichaamsdelen:

tastbaar, concreet, telbaar	de	arm, pols, teen, vinger, hand, kont buik, schouder, nagel, knie, mond, kin	been(!), verhemelte (begint met ver-)
gewrichten	de	knie, enkel, elleboog, schouder	
botten m.u.v. de armen	het	bot, been, skelet, geraamte, gewricht	arm, hand, vinger, graat
hoofdzaken boven	het	hoofd, haar, oog, oor,	
hoofdzaken onder	de	hals, nek, mond, kin	
abstracte, ontelbare stofnamen	het	bloed, haar, vel, lichaam	huid
ingewanden	het	hart, middenrif	hersens

3c. ZOWEL DE ALS HET

	het	shirt, kruis, vierkant, ei	
	de	letter, cirkel, hoek	
HET huis en DE woning			
HET shirt en DE trui			
HET vierkant en DE cirkel			
HET ei en DE ui			
HET vel en DE huid			
HET schip en DE boot			
HET bord en DE schotel			
HET vat en DE ton			
HET cijfer en DE letter			
HET loon en DE beloning			
HET vuur en DE vlam			
HET hotel en DE schotel			
HET valies en DE tas			
HET punt en DE plek			
aan een vreemde taal ontleend	het	8 toilet, manuscript, cadeau	computer, smartphone, helicopter
woorden afkomstig uit andere talen	de		onzijdige woorden in het Duits
vertalingen uit het Engels	de		in samenstellingen, bv. <u>het internet</u>

internetlinks:

<http://www.inventio.nl/genus/> (werkt tevens met de jokertekens * en .)
<http://www.rijmwoordenboek.nl/> handig om regel 3 te testen
<http://de-of-het.nl/> geeft geen regels

3d. ONBEKEND

verhemelte, verdict
 Het brood, het vlees, de kaas DU?
 Het portaal, het recht

cluster, doolhof, eigendom, fret, intermediair, lpg, medicijn, pond, risico, scala, soort en weblog.
 diptiek, koliek, mozaïek, portiek, reliek, triptiek
 deken
 kern

3e. aantal lettergrepen maakt ook verschil?